

ЧЖУ ЦЯНЬ

АНОТАЦІЯ

Чжу Цянь. Формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2020.

Зміст анотації

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоноване нове розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу. Актуалізовано проблему здатності майбутнього фахівця залучати школярів до індивідуальної позакласної вокально-виконавської діяльності, спрямованої на розвиток їхніх музичних смаків і преференцій, формування навичок сприймання та розуміння художньо-образного змісту музичних творів та активного музикування.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні, теоретичній розробці й експериментальній перевірці методики формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу.

Проаналізовано та узагальнено дані науково-педагогічної літератури з питань готовності особистості майбутнього вчителя до професійної діяльності; визначено специфіку готовності майбутнього вчителя музики до діяльності, пов'язаної із формуванням в школярів здатності до сольного співу.

Визначено сутність поняття «готовність до навчання школярів сольного співу» майбутнього вчителя музики, під яким розуміється цілісне особистісне утворення, в основі якого лежить зацікавлене й відповідальне ставлення до занять з учнями в їх спрямуванні на духовне, художньо-музичне й вокально-

виконавське становлення, що ґрунтується на здатності до мобілізації своїх потенцій у набутті вокально-методичної підготовки, спроможності інтегрувати фахові знання і творчо екстраполювати їх у процес занять зі своїми вихованцями.

Акцентовано, що в основі зазначеного феномену лежить комплекс фахових властивостей: усвідомлене й відповідальне ставлення майбутнього вчителя музики до навчання співу школярів, наявність психолого-педагогічної, музично-мистецької й вокально-методичної ерудованості, здатність до самоорганізації й мобілізації своїх потенційних можливостей задля досягнення очікуваних результатів.

Узагальнення даних науково-методичної літератури і практичного досвіду дозволило встановити, що в музичній педагогіці накопичено значні здобутки щодо підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва колективними формами співочої діяльності школярів на уроках музики та в процесі хорового музикування. Всебічно досліджено і питання методики формування в учнів навичок вокально-хорового співу, пов'язаних із колективними формами виконання пісенного матеріалу.

Констатовано, що в сучасному суспільстві, зокрема – у дітей та їхніх батьків, суттєво зріс інтерес до прилюдного, індивідуально-вокального виконавства. Ці обставини пояснюють посилення потреби в педагогічному керівництві навчанням школярів сольного співу. Натомість, у системі музично-педагогічної освіти підготовка майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу не передбачено, що пояснює і відсутність науково обґрунтованого методичного забезпечення цього процесу.

Приділено увагу характеристиці особливостей дитячого аматорсько-навчального співу як різновиду сольної вокальної діяльності, що вирізняється за своїми мотивами, репертуаром, стилем і жанровими особливостями і від дитячого хорового співу, і від сольного вокально-професійного виконавства. Схарактеризовано особливості академічного дитячого співу та відповідно до цього розкрито методику навчання сольного академічного співу школярів

молодшого, підліткового і старшого шкільного віку, а також принципи добру навчального репертуару.

Розроблено структуру готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу, складниками якої визначено: особистісно-фаховий, когнітивно-компетентнісний, організаційно-діяльнісний компоненти; схарактеризовано зміст кожного компоненту та їх взаємозв'язки, що забезпечують цілісність досліджуваного феномену.

В роботі обґрунтовано доцільність вирішення завдань дослідження на засадах імплементації комплексу методологічних підходів – гуманістичного, антропологічного, системно-інтеграційного, технологічного та інноваційного. Відповідно до наукових підходів визначено педагогічні принципи: двовекторної спрямованості змісту навчання у студентоцентрованій та дитиноцентрованій проекції; творчої діалогізації освітнього процесу; підготовки майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу з орієнтацією на їхні індивідуально-особистісні й вікові особливості; активізації рефлексивної свідомості, самовимогливості й здатності до особистісно-фахового самовдосконалення; актуалізації міждисциплінарного зв'язку засобами міжпредметної координації; адаптивної екстраполяції методу алгоритмованого формування власних співацьких навичок у вокально-педагогічну практику; пропедевтичної апробації передбачених методів і форм навчання сольного співу школярів у квазі-педагогічних ситуаціях; органічного поєднання й взаємодоповнення традиційних та інноваційних методів і технологій формування в готовності до навчання школярів сольного співу.

Обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу, а саме: цілеспрямована стимуляція інтенцій та відповідального ставлення майбутнього вчителя музики до навчання сольного співу школярів; залучення майбутнього вчителя музики до самостійної інтеграції знань і розроблення методико-інтерактивного забезпечення навчання школярів сольного співу в позакласній роботі;

стимулювання в майбутнього учителя музики здатності до творчої екстраполяції власного вокально-фахового досвіду в процес навчання школярів сольного співу.

В дослідженні представлено зміст і перебіг дослідно-експериментальної роботи, запропоновано критеріально-діагностичний апарат для виявлення рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу.

Рівень сформованості готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу за особистісно-фаховим компонентом оцінювався на засадах мотиваційно-характерологічного критерію з показниками: міра усвідомлення мети навчання школярів сольного співу як здійснення розвивально-виховного впливу на становлення їхньої особистості; ступінь активності й цілеспрямованості в оволодінні методами й технологіями організації занять сольним співом із школярами різного віку; міра здатності до професійного самовдосконалення.

Когнітивно-компетентнісний компонент оцінювався за мистецько-методичним критерієм з показниками: ступінь мистецько-фахової ерудованості; рівень володіння психолого-педагогічними та методичними засадами навчання школярів сольного співу; міра оволодіння засадами організаційно-менеджерського забезпечення позакласних занять зі школярами сольним співом в шкільних умовах.

Організаційно-діяльнісний компонент готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу оцінювався за продуктивно-творчим критерієм з показниками: міра здатності до ресурсно-комунікативного забезпечення занять зі школярами сольним співом; ступінь здатності до екстраполяції вокально-методичних знань в практику індивідуальних занять із школярами сольним співом; якість творчого застосування сучасних інноваційних технологій у процесі навчання школярів сольного співу.

За даними, отриманими на констувальному етапі експерименту схарактеризовано рівні прояву досліджуваного конструкту: високий (творчо-

ініціативний), достатній (фахово-умотивований), середній (помірно зацікавлений), низькій (індеферентний).

Експериментально перевірено ефективність формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась за трьома етапами: настановно-орієнтаційним, когнітивно-пошуковим, досвідно-творчим.

Головними методами, застосованими на першому етапі, слугували переконання, евристичні бесіди; «круглий стіл», диспути і дискусії, аналіз відеозаписів і занять сольного співу зі школярами різного віку; відео-презентації майстер-класів та інші. На другому етапі головними методами слугували міжпредметна координація, систематизація навчально-методичного, репертуарного, організаційно-ресурсного забезпечення; алгоритмоване засвоєння фонаційно-технічних навичок; створення інваріантів репертуарного плану. На третьому етапі застосувались рольові ігри, «квазі-професійна імітація», хмарні технології для створення бази систематизованих даних із репертуару, відео-записів, методичних праць, застосування інформаційно-комунікативних засобів і програм: Zoom; Instagram; Viber; YouTube, Excel; розроблення індивідуалізованих комплексів вокально-інтонаційних вправ; моніторинг процесу занять та діагностика зрушень у навченості сольного співу школярів; самоспостереження, самооцінка і самокорекція педагогічних помилок.

Порівняльний аналіз кількісних і якісних результатів констатувального і прикінцевого зрізів формувального експерименту, підтверджений методом математичної статистики – критерієм φ^* Фішера (кутове перетворення Фішера), засвідчив ефективність авторської методики формування готовності майбутнього вчителя музики до навчання школярів сольного співу.

Ключові слова: готовність майбутнього вчителя до навчання школярів сольного співу; вокально-фахова діяльність; специфіка сольного аматорського співу; позакласна робота.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Чжу Цянь (2018). До питання про підвищення ефективності методики формування співацьких навичок в учнів молодших класів. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, Вип. 2 (12), Суми, 254-260.
2. Чжу Цянь (2019). Наукові підходи та педагогічні принципи формування сольних співацьких навичок в учнів молодших класів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 3 (128). Одеса*, 159-165.

Стаття у зарубіжному науковому виданні

3. Чжу Цянь (2019). Досвід формування навичок сольного співу в школярів молодшого шкільного віку. *The scientific heritage. № 40. Р. 3*, 26-28.

Опубліковані праці апробаційного характеру

4. Чжу Цянь (2017). Специфіка музично-теоретичної освіти майбутнього викладача вокалу. *Матеріали та тези III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та (Одеса 13-14 жовтня 2017 р.). Т. 2*, Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 87 – 88.
5. Чжу Цянь. (2018). Розвиток індивідуальних вокальних здібностей майбутніх вчителів музики. *Матеріали та тези IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та (Одеса 12-13 жовтня 2018 р.), Т.1*. Одеса: ПНПУ імені К.Д.Ушинського, 126 – 127
6. Чжу Цянь (2018). Формування навичок співу і розвиток музичних здібностей школярів молодших класів. Методичні рекомендації: для майбутніх учителів музичного мистецтва. Одеса, ПНПУ імені К.Д.Ушинського, 12.
7. Чжу Цянь (2019). Методика формування навичок сольного академічного пения у школярів молодших класів. *Матеріали та тези V Міжнародної*

науково-практичної конференції молодих учених та (Одеса 13-14 жовтня 2017 р.). Т. 1, Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 107 – 109.

8. Чжу Цянь (2019). Удосконалення навичок емоційно-вольової саморегуляції майбутніх учителів музичного мистецтва. *Музичне мистецтво ХХІ століття – історія, теорія, практика: збірник наукових праць інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. [загальна редакція та упорядкування А. Душиного]*. Дрогобич – Кельце – Каунас – Алмати – Баку: Посвіт. Вип. 5, 315 – 323.

9. Чжу Цянь (2019). Досвід підготовки до навчання школярів сольного співу. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Світоглядні горизонти місії вчителя нової української школи»* : збірник наукових праць / О.А. Галіцян, І.А. Княжева. Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 61 – 62.

10. Чжу Цянь (2020). До питання про розвиток музично-ритмового почуття. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* / за ред. В. М. Чайки. Тернопіль: ТНПУ, 79 – 81.

ABSTRACT

Zhu Qian. Formation of future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy degree in specialty 014 Secondary Education (Musical Art). – State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”. Odesa, 2020.

The contents of the abstract

The study presents a theoretical justification and proposes a new solution to the problem of forming future music teachers' readiness for teaching schoolchildren solo singing. The problem of the future specialists' ability to involve schoolchildren in

individual extracurricular vocal-performance activities is actualized. It is aimed at developing their musical tastes and preferences, forming skills of perception and understanding of the artistic content of musical works and active music making.

The purpose of the research is to substantiate, theoretically develop and experimentally test the methodology of forming a future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing.

The data of scientific and pedagogical literature on the future teacher's readiness for professional activity are analyzed and generalized; the specifics of the future music teacher's readiness for the activities related to the formation of schoolchildren's solo singing skills is determined. The essence of the concept of "readiness for teaching schoolchildren solo singing" is revealed. It means the integrated professional quality of the future music teacher, based on an interested and responsible attitude to conducting classes with students directed at their spiritual, artistic-musical and vocal-performance formation, which takes into account the ability to mobilize one's potential in the acquisition of vocal and methodological training, the ability to integrate professional knowledge and creatively extrapolate it in the process of teaching students.

It is emphasized that this phenomenon is based on the following professional properties: conscious and responsible attitude of the future music teacher to teaching schoolchildren solo singing; psychological-pedagogical, musical-artistic and vocal-methodological erudition, ability to self-organize and mobilize one's potential to achieve expected results.

Generalization of the data from scientific and methodological literature and practical experience allowed to establish that in music pedagogy significant achievements had been accumulated in preparing future music teachers to lead collective forms of schoolchildren's singing activities at music lessons and in the process of choral music making. The issue of the methodology of forming students' vocal and choral singing skills related to collective forms of singing material performance is also thoroughly studied.

It is stated that in modern society, in particular – among children and their parents, the interest in public, individual-vocal performance has significantly increased.

These circumstances have led to an increasing need for pedagogical guidance of teaching schoolchildren solo singing skills. Instead, the system of music-pedagogical education does not provide for the preparation of future music teachers for teaching schoolchildren solo singing, so there is no scientifically grounded methodological support for this process.

Attention is paid to defining the features of children's amateur-educational singing as a kind of solo vocal activity, which differs in its motives, repertoire, style and genre features from both choral singing and vocal-professional solo performance. The peculiarities of academic children's singing are characterized and accordingly the methodology of teaching students of junior, adolescent and senior school age solo academic singing, as well as principles of choosing the academic repertoire are revealed.

The structure of the future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing, which includes personal-professional, cognitive-competence, organizational-activity components, is developed; the content of each component and their interrelations that ensure the integrity of the studied phenomenon are characterized.

The study substantiates the expediency of solving research problems on the basis of implementation of a set of methodological approaches – humanistic, anthropological, systems-integration, technological and innovative. In accordance with scientific approaches, pedagogical principles are defined: two-vector orientation of the content of education in student-centered and child-centered projection; creative dialogization of the educational process; preparation of the future music teacher for teaching schoolchildren solo singing with orientation on their individual-personal and age characteristics; activation of reflexive consciousness, self-demandingness and ability to personal and professional self-improvement; actualization of the interdisciplinary communication by means of interdisciplinary coordination; adaptive extrapolation of the method of algorithmic formation of one's own singing skills into vocal-pedagogical practice; propaedeutic approbation of selected methods and technologies of teaching schoolchildren solo singing in quasi-pedagogical situations; organic combination and

complementarity of traditional and innovative methods and technologies of teaching schoolchildren solo singing.

The pedagogical conditions for forming the future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing are substantiated, namely: purposeful attitude to the formation of intentions and responsible attitude of the future music teacher to teaching schoolchildren solo singing; involvement of the future music teacher in the independent search and development of methodological and interactive support for teaching schoolchildren solo singing in extracurricular activities; stimulating the future music teacher's ability to creatively extrapolate his/her own vocal and professional experience in the process of teaching schoolchildren solo singing.

The study presents the content and course of research and experimental work, criterion-diagnostic apparatus for identifying the levels of future music teachers' readiness for teaching schoolchildren solo singing.

The level of formation of students' readiness for teaching schoolchildren solo singing on the personal-professional component was assessed by motivational-characterological criterion with indicators: the degree of awareness of the purpose of teaching schoolchildren solo singing as a means of developmental and educational impact on the formation of their personality; the degree of activity and purposefulness in mastering the methods and technologies of conducting solo singing classes with children of different ages; the degree of ability to professional self-improvement.

The cognitive-competence component was evaluated according to the artistic-methodological criterion with indicators: the degree of artistic and professional erudition; the level of mastery of psychological-pedagogical and methodological foundations of teaching schoolchildren solo singing; the degree of mastering the foundations of organizational-managerial support for extracurricular activities in solo singing with schoolchildren at school.

The organizational-activity component of the future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing was assessed by a productive-creative criterion with indicators: the degree of ability to resource-communicative support of classes in solo singing with schoolchildren; the degree of ability to extrapolate vocal-

methodological knowledge into the practice of individual lessons in solo singing with schoolchildren; the quality of creative application of modern innovative technologies in the process of teaching schoolchildren solo singing.

According to the data obtained at the ascertaining stage of the experiment, the levels of manifestation of the studied construct are characterized: high (creative-initiative), sufficient (professionally motivated), medium (moderately interested), low (indifferent).

The effectiveness of the formation of future music teacher's readiness for teaching schoolchildren solo singing has been experimentally tested. Experimental work was carried out in three stages: instructional-orientational, cognitive-exploratory, experiential-creative.

The main methods used at the first stage were persuasions, heuristic conversations; "Round table", debates and discussions, analysis of videos and solo singing lessons with schoolchildren of different ages; video presentations of workshops, etc. At the second stage, the main methods were interdisciplinary coordination, systematization of educational-methodological, repertoire, organizational-resource support; algorithmized mastering of phonation-technical skills; creation of the repertoire plan. At the third stage, there were used role-playing games, "quasi-professional imitation", cloud technologies for creating a database of systematized data from the repertoire, video recordings, methodological works, application of ICT tools and programs: Zoom; Instagram; Viber; YouTube; Exel; development of the individualized sets of vocal-intonation exercises; monitoring of the process of conducting classes and diagnosing changes in teaching schoolchildren solo singing; self-observation, self-assessment and self-correction of pedagogical mistakes.

Comparative analysis of quantitative and qualitative results of ascertaining and final sections of the molding experiment, confirmed by the method of mathematical statistics – Fisher's criterion φ^* (Fisher's angular transformation), proved the effectiveness of the author's methodology of forming future music teachers' readiness for teaching schoolchildren solo singing.

Key words: readiness of the future teacher for teaching schoolchildren solo singing; vocal and professional activity; specifics of solo amateur singing; extracurricular activities.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Articles in professional scientific journals of Ukraine

1. Zhu Qian (2018). Do pytannia pro pidvyshchennia efektyvnosti metodyky formuvannia spivatskykh navychok v uchniv molodshykh klasiv. *Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia*, Vyp. 2 (12), Sumy, 254-260.
2. Zhu Qian (2019). Naukovi pidkhody ta pedahohichni pryntsypy formuvannia solnykh spivatskykh navychok v uchniv molodshykh klasiv. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrajnskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*, Vypusk 3 (128). Odesa, 159-165.

Articles in a scientific foreign journal

1. Zhu Qian (2019). Dosvid formuvannia navychok solnoho spivu v shkoliariv molodshoho shkilnoho viku. *The scientific heritage*, № 40, R. 3, 26-28 s.

Research works of the approbation character

2. Zhu Qian (2017). Spetsyfika muzychno-teoretychnoi osvity maibutnoho vykladacha vokalu. *Muzychna ta khoreohrafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: Materialy ta tezy III Mizhnarodnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv (Odesa 13-14 zhovtnia 2017 r.)*, T. 2, ss. 100 – 102.
3. Zhu Qian (2018). Rozvytok individualnykh vokalnykh zdibnostei maibutnykh vchyteliv muzyky. *Muzychna ta khoreohrafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: Materialy ta tezy IV Mizhnarodnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv (Odesa 12-13 zhovtnia 2018 r.)*, T. 1, ss. 126 – 127.

4. Zhu Qian (2018). *Formuvannia navychok spivu i rozvytok muzychnykh zdibnosteï shkoliariv molodshykh klasiv. Metodychni rekomendatsii: dlia maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva*. Odesa, PNPu imeni K.D.Ushynskoho, 12.
5. Zhu Qian (2019). *Metodyka formuvannia navychok solnoho akademichnoho spivu v shkoliariv. Muzychna ta khoreohrafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: Materialy ta tezy V Mizhnarodnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv (Odesa 17-18 zhovtnia 2018 r.), T. 1*, ss. 107 – 109.
6. Zhu Qian (2019). *Udoskonalennia navychok emotsiino-volovoi samorehuliatcii maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva. Muzychne mystetstvo KhKhI stolittia – istoriia, teoriia, praktyka: zbirnyk naukovykh prats instytutu muzychnoho mystetstva Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. [zahalna redaktsiia ta uporiadkuvannia A. Dushnoho]. Drohobych – Keltse – Kaunas – Almaty – Baku: Posvit, Vyp. 5*. 315-323 s.
7. Zhu Qian (2019). *Dosvid pidhotovky studentiv do navchannia shkoliariv solnoho spivu. Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Svitohliadni horyzonty misii vchytelia novoi ukrainskoi shkoly»*: zbirnyk naukovykh prats / O.A. Halitsan, I.A. Kniazheva. Odesa: FOP Bondarenko M.O. 61-62 s.
8. Zhu Qian (2020). *Do pytannia pro rozvytok muzychno-rytmovoho pochuttia. Profesiina kompetentnist uchytelia Novoi ukrainskoi shkoly: formuvannia, rozvytok ta udoskonalennia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii / za red. V. M. Chaiky*. Ternopil: TNPU, 2020. 162s. Ternopil 2020. 79-81.